

R Ö P O R T A J

TRT Akademi

ISSN 2149-9446 | Cilt 02 | Sayı 03 | Ocak 2017 | Olağanüstü Dönemlerde Yayıncılık

ŞENOL GÖKA

“Güvenilirlik, kamu yayıncısının önceliğidir.”

RÖPORTAJ

TRTakademi: 15 Temmuz 2016 gecesini Türkiye bir darbe kalkışması yaşadı. O kadar özel televizyon ve radyo kanalı varken TRT'nin ilk akla gelen yayıncı kuruluş olmasını nasıl izah etmek lazım? Bir meşruiyet düşüncesi olarak darbe geleneği mi? Bir kamu yayıncısı olarak TRT'nin yayın ağı ve gücü mü? Yoksa yayıncılık teknolojisi konusundaki bilgisizlik mi?

Şenol GÖKA: Aslında benim vereceğim cevap sorunun içinde var. Soruda sözü edilen üç madde de geçerli bu konuda, hâliyle soru kendi cevabını vermiş. Biz yine de açalım: Birincisi darbe geleneği, doğrudur. Herhangi bir özel televizyonda çıkacak darbe bildirisi o özel televizyonla darbeciler arasındaki iş birliği şüphesini uyandıracığından TRT bunun için seçilmiş olabilir. İkincisi evet darbe geleneğidir çünkü daha önceki tek kanallı dönemlerde gerçekleşen darbeler hep TRT basılarak yapılırdı. Dolayısıyla bu açıdan da bir gelenek söz konusu. Üçüncüsü de geçerli, yani teknolojik bir cehalet söz konusu olabilir, onu da biraz telaşa bağlıyorum. Aslında o kadar işi bilmediklerini düşünmüyorum. Özellikle Semih Terzi'nin Ömer Halisdemir tarafından vurulmasından sonra sanırım büyük bir panik yaşandı. Belki de planların dışına çıkıldı. Planlananın dışına çıkıldığı için de biraz başıbozuk bir şekilde ve telaşa hareket edildi. Belki de şimdi biz avantajı kaybettik ama ilerleyen süreçte bize katılırlar düşüncesiyle alelacele kalkıştılar ve şiddetli bir kalkışma oldu. Belki darbe çoğu yerde söylendiği hâliyle planlandığı gibi 03.00-04.00 sıralarında gerçekleşseydi daha sakin yapabilirlerdi. Tankları sokaklara sürebilirlerdi, bildiğimiz şekilde bir darbe gerçekleşebilirdi. Semih Terzi, öyle tahmin ediyorum ki darbeyi yönlendirecek olan komutandı. Nitekim o, koordinasyon merkezine gelirken vuruldu. Sanıyorum sonra oradan, yavaş yavaş bütün birlikler yerleştirilecek, görevler tevdi edilecek ve bu görevler gece yarısına doğru ifa edilecekti. Fakat Ömer Halisdemir'in darbenin seyrini değiştiren müdahalesinden sonra bir telaş başladı. Telaş başlayınca da ilk gidilecek yerlerden birisi büyük bir ihtimalle TRT'ydiki öyle olduğu da anlaşılıyor, hem İstanbul'da hem de Ankara'da ve buraya da telaşa baskınlar düzenlendi. Evet, yanlarında mühendisler getirmişler (ki bizim kuruma giren insanların içerisinde dört tane olduğu tespit edildi, belki başkada vardı onu bilmiyoruz), ama bu mühendisler yayın mühendisi ve yayın teknisyeni olmadığı için –ancak içeriden bir yardım olarak – o bildiriye uzun süre sonra okutmayı başarabildiler. Girdikten bir saat sonra... Yayın teknolojisinin bilinmemesi gecikmelerine neden oldu. Bunu daha sonraki ifadelerden anlıyoruz. Nedir bunlar? Mesela diyor ki: "Diğer kanalları da buna bağlayın." Yani TRT'ye bağlayın. Normal şartlarda bu planlanmış ve planlandığı şekilde yürütülüyor olsaydı bunun olamayacağını bilirlerdi. Ama telaşa bu işe giriştikleri için gelen mühendisler elektrik, elektronik ya da bilgisayar alanında birçok şey biliyorlardı fakat yayın tekniğini bilmedikleri için, diğerlerinin tamamının ana kumandasının TRT olduğunu düşünüyorlar veya TRT'nin uydu bağlantılarının olduğunu düşünüyorlar. Belki

de alelacele böyle bir yanlış istihbarat alıp geldiler. Buradan yayın teknolojisinden pek haberdar olmadıklarını ancak o yayını bile içerideki teknisyenler, yani hain teknisyenler aracılığıyla sürdürdüklerini söyleyebiliriz.

TRTakademi: *Türk medyası 15 Temmuz gecesi başarılı bir imtihan verdi, şeklinde yorumlar yapılıyor. Siz tecrübeli bir yayıncı olarak yapılanlar, yapılamayanlar ve yapılması gerekenler bağlamında neler söylersiniz?*

Şenol GÖKA: Medya dediğimiz şey, kelimenin tam anlamıyla, hem bir ortam, hem bir aracı, hem araç anlamına gelir. Bir şeyin aktarılmasında araç olduğunuzda orada biraz medyanın, medya yöneticilerinin ve medyanın başında bulunan karar vericilerin bir kararla nasıl bir araç olacaklarını tespit etmeleri gerekiyordu. O gün medya mensupları veya sorumluları, karar vericileri büyük bir ihtimalle bunun, ülkenin kaderini belirleyecek önemli bir karar olduğuna çabucak kanaat getirdiler. Çünkü kaybedecek çok şey vardı. Daha önceki darbelerden bildiğimiz zayıflamış bir hükümet veya tamamen ülkeyi yönetemez hâle gelmiş bir yönetim veya bürokrasi, böyle bir şey söz konusu olmadığından, en azından otomatik olarak böyle bir darbe kalkışması veya girişimi sonrasında ülkenin çok büyük bir itibar kaybına uğrayacağı, aynı zamanda belki daha sonra büyük bir vahşet ve büyük bir kaos yaşanabileceği medya mensuplarıncı da hızla fark edilmiş ve bu yönde bir karara yönelmişlerdir. Hande Fırat'ın Sayın Cumhurbaşkanımızla o ilk bağlantısında, ona "Sayın Cumhurbaşkanım" diye hitap ediş şekli bile bu durumun nasıl vahim bir yere doğru gidip Cumhurbaşkanı'na ve seçilmiş hükümete dolayısıyla demokrasiye –bunun arkasından bir sürü şey söyleyebilirsiniz–, ülkenin itibarına, milletin refahına nasıl sahip çıktığını her şeyiyle sembolize ediyordu. Dolayısıyla da orada medya, aracı olarak çok önemli bir karar verdi ve o karar da gerçekten ülkenin kaderini belirledi. Zaman zaman konferanslarda da sözünü ediyorum bunun; bir medya mensubu veya bir medya kuruluşu –Hande Fırat çok öne çıktığı için söylüyorum o bağlantısıyla– demokrasiyi kurtarabilir mi, burada kahramanlaşabilir mi? Evet olabilir. Çünkü bu aracılık için verdiği karar son derece önemliydi ve ülkenin demokrasisinde bile etkili oldu. Bütün o tarafgirlikler unutuldu. Yani medya taraf mıdır? Evet, bir yerde taraftır. Çünkü sonuç olarak medyayı yöneten, medya sahiplerinden tutunuz da medyada çalışan herkesin bir gatekeeper dedikleri düşünceleri var. O düşünce süzgecinden geçtikten sonra yayına alırlar ya da almazlar veya yayını, yayın akışını, yayın içeriğini buna göre belirlerler. Ama o gün herkes ülkeden, demokrasiden, milletten, ülkenin itibarından, seçilmiş hükümetten yana bir tavır sergiledi. Çünkü insanlar neler kaybedileceğini fark ettiler. Onun için medya çok önemli bir sınav verdi.

TRTakademi: *TRT'nin olağanüstü dönemlerde yayıncılık ilkeleri nelerdir? TRT'nin darbe, terör, savaş, afet vb. durumlar ve olağanüstü dönemler için önceden hazırlanmış planları var mı? Bu konuda yapılan ve yapılması planlanan çalışmalar hakkında bilgi verir misiniz?*

Şenol GÖKA: Şöyle söyleyeyim, her zaman bu planlarımız var. Yani acil durum eylem planları, olağanüstü hâllerde yayın planları, bunlar zaten bizim genel yayın ilkelerimizde olan şeyler. Ama şimdi az önce sözünü ettiğimiz olağanüstü hâllerde terör, savaş, doğal afetler, hep bunlar sayılır ve biz de hep buna göre düşünürüz. Darbeyi veya kendi askerimizin bizim kurumumuza saldırmasını olağanüstü hâl içerisinde sokamayız; artık bu, darbeyi de geçmiş, bir saldırıya dönüşmüştür. Özel harekâtın bombalanması, emniyet müdürlüğünün bombalanması, bütün bunları düşündüğünüzde içeriden bir ihanet ve içeriden bir saldırı söz konusu. Dışarıdan bir saldırı olsa ona göre yapılacak işlemlerimiz var. Yedek stüdyolarımızdan, yedek vericilerimizden yedek uydularımıza kadar hepsi var. Ama bunların tamamı belli bir yerden çıkıyor. Yabancı güçlerin TRT'yi işgal etmesi, bizim yedek stüdyolarımızı kullanmamızı engelleyecek kadar hızlı gerçekleşemez. En azından askerimiz var, askerimiz buna karşılık verecektir. Dolayısıyla askerimiz karşılık vermeye başladığında biz yedek stüdyolarımıza ve yedek yayın imkânlarımıza geçebiliriz ve bunları devreye sokabiliriz. Ama bizim askerimiz veya asker görünümü teröristler saldırırsa o zaman bizim böyle bir şey yapma şansımız kalmaz. Yani olağanüstü hâller ve acil durum eylem planları hepsi bunun dışında şeylerdir. Onun için bizim bu önlemlerimiz maalesef darbeye yeterli değil, darbe karşısında bir yayın önlemi almamız mümkün değil. Fakat bu olay farklı bir şey öğretti bize, şimdiye kadar bildiğimizin çok dışında bir şey. Ne askerimiz asker gibiydi o gün –çünkü askerimizin içindeki bir ihanet söz konusuydu– ne yayıncımız bildik bir yayın kalıbıyla hareket etti. Ne de bizim planlarımız yani A, B, C planlarımız buna uygun hazırlanmıştı!...

TRTakademi: *Olağanüstü dönemlerde yayın yaparken ya da habercilik yaparken uygulanan metotlar var. Mesela BBC "Kaydet, kurgula, öyle ver." diyor. Bir terör eylemi oluyor, kaydediyor canlı canlı ama kurgulamadan vermiyor. Çünkü bu insanlar arasında bir sorun yaratabilir, onları rencide edebilir. Böyle dönemlerde TRT'nin haber departmanı olarak ne gibi kriterleri var? Haberin hızı, güvenilirliği, aynı zamanda biz yayıncıyız ve haberciyiz, haberin bir çekiciliği ve cazibesi var, habercinin ihtirası var. Hız mı önemli, güvenilirlik mi, sunum mu?*

Şenol GÖKA: Şimdi, her zaman için güvenilirlik. Özellikle kamu yayıncısı açısından bu önemlidir. Evet, az önce sözünü ettiğiniz gibi habercinin bir refleksi var. Hatta o refleks bazen öyle yerlere götürüyor ki kendisi genel yayın ilkelerini, kendisinin akitte verdiği sözleri bile o an unutabiliyor. O haberi aktarmanın refleksiyle, en ince ayrıntısına, daha önce bilinmediğine hatta bir adım daha öne çıkıp hiç kimse-

nin yapmadığına ilişkin böyle bir refleks geliştiriyor. Çünkü bir dakika sonra eskiyecek haber. Çok çabuk eskiyor. Bir dakika sonra eskiyecek bir haberde on saniye öne geçmek için böyle ilginç bir refleks sahibi haberciler. Buna göre de bir mizaç ve kişilik yapısı oluşturmuşlar. Dolayısıyla haberciyi, sahadaki insanı o anda doğru yönlendirebilmek kimi zaman mümkün değil. Yılların tecrübesi gerekiyor. Onun için mümkün olduğu kadar, her yeni haberden sonra veya zaman zaman bir araya gelerek, haberciler hep tekrar ederler şöyle yapacağız böyle yapacağız şeklinde. Şimdi bu işin bir tarafı; ikinci tarafı da artık medya dediğimiz şey, özellikle ülkeler açısından ve gruplar açısından algı operasyonlarına hizmet edecek şekilde tam bir operasyonel güç olarak değerlendirilmeye başlandı. Bunu görmedik mi pratikte? Gördük. Kamu yayıncılarında bile bunu gördük. Hadi özel yayıncılar da kendi özel amaçları doğrultusunda bunu yapabilirler, bu bir yere kadar anlaşılabilir bir şey. Ama bazı ülkelerin kamu yayıncılarına bunu yaptırıyor ve daha sonra ülke çıkarına bunu değerlendiriyor olmaları son zamanlarda görmeye başladığımız bir şey. Nasıl mesela? Bir ülke diğer bir ülkeye veya bir grup ülke diğer bir ülkeye veya birkaç ülkeye baskıda bulunacaksa veya oraya bir yaptırım uygulayacaksa öncesinde medyada çok yoğun olarak o yaptırımı haklı çıkaracak argümanlar öne sürülüyor. Böylesine bir kamuoyu oluşturulduktan sonra, ardından bu yaptırımlar uygulanıyor veya başka türlü müdahaleler, operasyonlar yapılıyor. Bu her zaman olabilir bir şey, olağan bir şey. Şimdi burada genel olarak ülke çıkarlarıyla yayıncılık arasında bir bağlantı kurup kurmama söz konusu ve bu bağlantıdan sonra ülke çıkarlarına mı uygun hareket edilecek yoksa genel olarak habercilik ilkelerine göre mi hareket edilecek? Bu çok zor bir soru ve çok zor bir tercih. Çünkü işin içinde bambaşka yaptırımlar da ortaya çıkabilir veya bambaşka sonuçlar da doğabilir. Bir taraftan kamu yayıncılığı adına genel yayın ilkelerine hatta özel yayıncılar adına genel yayın ilkelerine uygun hareket etmek isteyebilirsiniz ama bir taraftan da böyle yaptığınız takdirde ne ilke ne de kamu yayıncılığı kalır. Şimdi bunlar arasında tercih yapmak gerçekten zor. Bunu rahatlıkla cevaplayabilmek de sanırım yayıncılık alanındaki hiçbir yöneticinin kolay yapabileceği bir şey değil. Onun için biraz da o anda, –sembolik bir örnek olarak Hande Fırat ve diğer arkadaşların– ülkeleri için nasıl karar verdiklerine bakmak gerekir. O anda bir tercihte bulundular. Bizim durumumuz da böyle, çok önceden planlanan şeyler değil bunlar. Biraz da o andaki gelişmelere, tutumunuza ve tavrınıza göre şekilleniyor... Biz neyi düşünüyoruz? Evet, sonuç olarak biz ülkeden yanayızdır, milletten yanayızdır. Yani, ne olursa olsun bundan yanayızdır ve bir şekilde hem ülkenin, hem milletin bekası tarafında tercihimizi koyarız. Tercih meselesine gelince; bu, ancak olay vuku bulmaya başladıktan sonra netleştirebileceğimiz bir şey. Bu cevaplanması gereken çok zor bir soru. Yani o tercihi yapmak veya yapmamak, doğru yapmak veya yanlış yapmak, yani o algı operasyonu muydu, yoksa gerçekten ülke ve millet adına hatta insan-

lık adına bir tepki miydi? Bütün bunları değerlendirebilmek biraz da birikim işi. Bunu ancak olay sırasında tespit edebiliriz. Çünkü önceden gerek millet adına, gerek insanlık adına zaten kesin bir taraftarlığımız söz konusudur ama yine de önceden söylenen şöyle yapacağız, böyle yapacağız sözlerine uygun tavır sergilemek mümkün olmayabilir. Herhangi bir şirket, kuruluş, kurum veya herhangi bir çıkar grubu adına değil, özellikle kamu yayıncısı için söylüyorum; Darbeyi –bu insanlık suçudur aynı zamanda– millet adına, ülke adına ve insanlık adına birlikte değerlendirip bir karar vereceksiniz ve o kararı o zaman vereceksiniz. Çünkü ne olduğunu ancak o zaman tespit edebilirsiniz.

TRTakademi: *Occupy Wall Street, Arap Baharı, Gezi Parkı olayları, Hamburg olayları, Charlie Hebdo saldırısı, 15 Temmuz darbe kalkışması vb. olağanüstü dönemlerde uluslararası medyanın ortaya koyduğu yayıncılık anlayışı etik, hukuk, ulusal çıkarlar ve uluslararası politikalar, medya-iktidar ilişkisi vb. birçok tartışmayı beraberinde getirdi. Siz bu tartışmaları nasıl değerlendiriyorsunuz?*

Şenol GÖKA: Az önceki soruyla belki bağlantılı olarak devam etmek gerekir. Çünkü ülkeniz adına, ülkenizin dış politikası adına veya ülkenizin genel menfaatleri adına algısal bir yayıncılık yürütüyorsanız –ki hemen hemen yayıncılık artık dünyada bu şekle dönüştü, ya ülke adına ya şirketler adına ya da belli gruplar adına yapıyor– gerçekleri gizlemeniz gayet normal. Hatta görmemelisiniz, görmezden geleceksiniz, görmeyeceksiniz. Hamburg on beş gün yandı ve sosyal medyada bazı insanların cep telefonlarıyla aktarabildiği görüntüler hariç hiçbir şekilde görüntü yansımada. Yani Almanya gibi bir yerde, yayın teknolojisini neredeyse her şeyiyle üretebilen ve tüm dünyaya yayın teknolojisi ihraç edebilen bir ülkede, tek bir görüntü o teknolojik imkânlarla çıkmadı. Ancak insanlar kendi cep telefonlarıyla yaşananları aktardılar, onu da nasıl verebildiler? “Almanya’nın bu durumuna bakın, gördünüz mü? Sizin de başınıza gelebilirmiş,” diyen taraflara ileterek bunları dünyaya aktarabildiler. Yoksa Almanya’dan ve Almanya muhibbi olan ülkelerden veya yayın kuruluşlarından veya bu medyaya dâhil edebileceğimiz herhangi bir basın yayın organından böyle bir şey çıkmadı. Dolayısıyla bu, medyanın alacağı tavır açısından bütün dünyaya aynı zamanda örnek bir davranıştı. Bu o tür olaylarla, yani kader anlarıyla, medyanın tercihleriyle artık rahatlıkla diyebiliyoruz ki ülkeler adına da gruplar adına da medya artık operasyonel bir güç olarak değerlendiriliyor. Almanya’da bunu gördük. Sadece bu değil, İngiltere’deki veya Fransa’daki olaylarda da bunu gördük. Ancak, bunlar amatörler tarafından dünyaya aktarılabiliyordu. Burada bir soru soralım: Bütün her şey mutlaka haber netliğiyle, haber çıplaklığıyla ve haber refleksiyle aktarılmalı mı? Evet, bakın işin ucunda panik söz konusuysa milletin veya kamuoyunun bu olay karşısında paniği, korkusu veya herhangi bir şekilde moral çöküntüsü söz konusuysa medya mensubu kendi vicdani

refleksleriyle bunu vermez veya yayın organı bunu vermez. Ama burada başka bir şey söz konusu. Algi operasyonlarında, siyasi ya da ticari anlamda çıkarlarına hizmet edebilecek bir operasyon söz konusu. Almanya'daki de biraz buydu. Gezi Parkı esnasında ve Gezi Parkı sonrasında gelişen Türkiye'deki eylemlerin verilmiş biçimi, bu gruplar tarafından veya bu ülkelerin kamu da olsa, yayıncısı tarafından verilmiş biçimi buydu. Bu tasvip edilir mi? Elbette, asla tasvip edilemez. Peki, onlar böyle yaptı diye artık bundan sonra kamu yayıncılığı ilkeleri değişmiş midir? Hayır, asla değişmez. Biz yine doğruyu söylemeye devam edeceğiz. Peki, her söylediğin doğruyu, doğru şekilde uygulayabilir misin? Bunu şöyle ifade edebiliriz: Ahlak-sızlık kötü bir şey midir? Kötü bir şeydir. Ama ahlaksızlık çok görülen bir şey mi? Evet, çok görülen bir şeydir. Çok görülen bir şey diye artık bu, normal ve herkesin kabul edebileceği bir şey midir? Hayır, o yüzden biz yine ahlaki savunmaya devam edeceğiz. Yine yayın ilkelerini, kamu yayıncılığı ilkelerini savunmaya devam edeceğiz ve artık bunun takdirini ve değerlendirmesini de kamuoyuna bırakacağız. Bir operasyon mu yapılıyor? Yani algı operasyonu mu yapılıyor, yoksa gerçekten haber alma hakkını destekleyici bir faaliyet mi gerçekleştiriliyor?

TRTakademi: *Başka bir ülkede yaşanan bir olayı değerlendirmeniz gerektiğinde TRT olarak haberi verirken kriteriniz nedir? Mesela ulusal çıkarlarımız ya da uluslararası politikalarımız gibi etkenler ne denli rol oynuyor?*

Şenol GÖKA: Bir haberci, bir habere giderken bu haberin arkasında bir haberci olarak bu haberi şöyle veririm, bunun arkasından şu etkileri bekleyebilirim diye bir şey gelmez aklına. Haberci sadece haber refleksiyle gider olayın üstüne. Bu daha sonra değerlendirilecek bir şey. Yani o haberi işleyenler tarafından değerlendirilecek bir şey. Şimdi bu haberi işleyenle haberi veren arasında çok özel bir bağ varsa ona göre uygun açılarla o haber verilir veya o âna, o değerlendirmeye uygun şekilde bu haberler verilir. Burada söz konusu haberi işleyecek olan, yönetecek olan insanların, yani editörlerin veya masa başındakilerin yapacağı iştir. Şimdi buradaki niyet son derece önemli, bizim genel yayın ilkelerimizde zaten bir haberin nasıl verileceği, kamuoyunun serbestçe nasıl oluşturulacağı bellidir. Belli dönemlerde, özellikle gerginlik dönemlerinde, savaş dönemlerinde veya herhangi bir terörist faaliyetin çok yoğunlaştığı dönemlerde doğal olarak masa başındaki insanlar da insan olduğundan burada özel bir tercih kullanabilirler. Bu tercihleri belki de ülkenin kaderini hakikaten etkiliyor olabilir, kamuoyunu farklı şekilde de yönlendiriyor olabilir. Buna şöyle cevap vermek son derece zor olur. Efendim ne olursa olsun biz sadece haberi en çıplak şekliyle vermekten yanayız. Bu son derece zor bir şey, ilkesel olarak böyle bir şey yapabilirsiniz ama haberin kendisi kendi başına bir şey değildir. Onu alıp işlediğinizde, değerlendirdiğinizde o bir şey olmaya, anlam kazanmaya başlar. En basitinden söyleyeyim, bir cinayet haberi, şimdi

bunu nasıl vereceğiz? Haberle doğrudan ilgili arkadaşım, yani sahadaki arkadaşım bunu en çıplak hâliyle vermek isteyebilir. Mesele bunu kamuoyuna yansıtırsen nasıl vereceğimizde. Bu kaygılar işte o zaman söz konusu olmaya başlıyor. Bu siyaseten bir yere de gidiyor olabilir. Ucu siyasi bir olaya da değişiyor olabilir. İşte buradaki tercih, artık algı mı yapılıyor? Burada haber ilkelerini mi öne çıkarıyoruz, yoksa daha farklı bir durumu mu, daha insani ve iyilik durumunu mu öne çıkarıyoruz? Bunları, masa başındaki insanların tercihine bağlı olarak söyleyebiliriz.

TRTakademi: *Bir de ulusal çıkarlarımız açısından değerlendirirsek mesela MİT tırları gibi ülkemizi ilgilendiren bir haberde TRT'nin bu haberi sunumu ya da karşıt haberlere karşı refleksleri nelerdir? Bunlardan bahsedebilir misiniz?*

Şenol GÖKA: Zaman zaman sözü ediliyor, duyarsınız medya savaşları diye. Medya savaşları dediğimiz şey ne? İşte bu olayın verilmiş biçimiyle ilgili. Şimdi başlangıçta dedik ya medya araçtır, aracıdır, bunu verirken onun işleniş şekli son derece önemlidir. Bütün niyetler ortaya çıkar. Şimdi, MİT tırları dediğimiz olayda bunu sadece MİT'in tırlarının Suriye'ye giden tırların veya diğer yerlerde ihtiyaç olduğu düşünüldüğünde gönderilen tırların önünün kesilmesi, olay sadece bu mudur? Yoksa bunun ötesine başka yerlere gitmesi de söz konusu mu? Bunu, medya mensubunun birikimi veya masa başında oturan insanların birikimi ortaya koyacaktır. Yoksa olayı sadece çıplak gözle ve kamerayla gördüğünüzde veya oraya giden muhabirin anlatımıyla gördüğünüzde olay son derece basit bir olaydır. MİT tırlarının önü kesildi ve o yardımı götüren insanlar araçlardan indirilerek rehin alındı ya da derdest edildi. Zaten MİT tırlarını oraya gönderen veya bunun önünü kesen insanların mutlaka medyayla bir bağlantısı var. Bu nasıl olur? Bu iki yönlü olur. Birincisi iyi yönlü bir bağlantı, yani biz bunu oraya götüreceğiz, göndereceğiz siz bunu yansıtırsen bizim oradaki faaliyetlerimizin ne kadar iyiye hizmet ettiğini öne çıkaracak şekilde görebilirsiniz. İkincisi de biz zaten MİT tırlarının önünü keseceğiz, arkasından olayı şu şekilde yansıtacağız, bu şekilde yansıttıktan sonra da bu yönde bir kamuoyu oluşturup şuradan darbe vuracağız. Şimdi olay henüz kameraya yansımadan önce, kamerayla ve araçla, yani medyayla ilgili bir hesap var işin içinde. Orada medya mensubunun tercihini doğru kullanması gerekiyor. Bu da dediğim gibi oradaki muhabirin ve kameramanın değil, onları işleyecek olan haber merkezindeki arkadaşların tercihiyle son derece yakından ilgili bir şey. Onun için de hep sözünü ediyorum, buradaki tercihi belirleyecek birikim son derece önemli. Bunun arkasında haince bir şey seziyorsanız ve bunu açık istihbarat anlamında birikimlerinizden çıkarıyorsanız elbette ülkenizin, milletinizin hatta dünya kamuoyunun bu algıya karşı daha dirençli olabilmesi, zihnini daha dirençli tutabilmesi için mümkün olduğunca buna dönük işler yapacaksınız ve haberi buna göre işleyeceksiniz. Aksi takdirde, zaten MİT tırlarını durdururken medyadan, medyayı

şu şekilde yönlendiririz hesabına siz de çok kolaylıkla uymuş olursunuz. Nitekim böyle operasyonlar da yapıldı. Birisi öyle verdi, diğeri bunun tersine bir birikim sergiledi. Dolayısıyla uluslararası alanda bu tür mücadeleler oluyor. Yani medya savaşları denebilir buna ki bu çok geçerli bir kavram.

TRTakademi: *Olağanüstü dönemlerde Türk medyasının yayıncılık anlayışı eleştiriliyor. Özellikle (Suriye'deki iç savaş, 15 Temmuz darbe kalkışması, Türkiye'de meydana gelen bombalı terör saldırıları vb.) haberlerde kullanılan ceset görüntüleri, MİT tırları haberinde olduğu gibi devlet sırrı niteliği taşıyan bilgilerin dış basına servis edilmesi vb... Bir kamu yayıncısı olarak siz bu konuda ne düşünüyorsunuz? TRT'de nasıl bir habercilik anlayışıyla bu olayları sunuyorsunuz?*

Şenol GÖKA: TRT ortaya saçılmış ceset görüntüleri vermez. Size şöyle söyleyeyim. İsterseniz terör ve teröristin amacıyla bağlantılandırılmıyım bunu. Terör dediğimiz şey korku yaratmaktan, panik yaratmaktan ve toplumu sindirmekten beslenir. Fakat terörist biraz farklıdır. Teröristin o terör eylemini amaçladığını düşünemeyiz. Amaç o değil. Bir eylem gerçekleşiyorsa bu sadece aslında arkada yatan gerçek düşüncenin uygulanabilmesi için o eylemin korku yaratmak, sindirmek, insanları paniğe sürüklemek amacıyla gerçekleştiğini bilmek lazım. Herhangi bir yerde işlenen bir cinayetten herhangi bir tedhiş olayına kadar, siz böyle bir şeyle karşı karşıyaysanız ve bu size medya aracılığıyla yansiyorsa bilin ki amaç bu değil. Amaç başka bir şey, bu sadece o amacı gerçekleştirmek için kullanılan bir argüman. Onun için de bütün medya mensubu arkadaşların, terörün amacının veya terörün işleyişinin ne olduğunu iyi bilmesi gerekiyor ve buna aracı olmamak gerekiyor. Terör ne yapmak istiyor? Korku yaratmak istiyor, panik yaratmak istiyor, moral bozmak istiyor, sindirmek istiyor, günlük hayatın olağan akışını değiştirmek istiyor. Daha sonraki amaçları için istediği şekilde yön vermek istiyor. Ha o hâlde medya burada nasıl davranmalı? Elbette buna hizmet etmemeli, o yüzden terörün bu olayla amaçladığı şeyi yansıtmamak gerekiyor. Yani korku yaratacak görüntü vermeyeceksiniz. İnsanları paniğe sürükleyip teröristi veya o terör eylemini büyük bir güç hâline dönüştürüp insanları sindirmemek gerekiyor. Dolayısıyla bu tür görüntüleri bizim nasıl vereceğimizi arkadaşlarımız çok iyi bilirler. Zaman zaman haberci refleksiyle maalesef bizim de bu tür hatalara düştüğümüz oluyor. Habercinin kendisine göstersek o da söyler hata olduğunu ama o anda fark edilmiyor. Haberci refleksi hakikaten son derece ilginç çünkü o bir yarış. On saniye sonra en fazla bir dakika sonra eskিয়েcek bir şey. Son dakika haberlerine bakın, aynı anda hepsi girer. Birisi bir dakika geç girdiğinde, üstelik son dakika diye girdiğinde bile artık o haberciler tarafından karikatürize edilir, komik olur. Onun için de bu refleksi iyi kontrol etmek gerekiyor ve terörün bu amacına hizmet etmemek gerekiyor. Özellikle kamu yayıncısının, kendi yayın ilkeleri içerisinde yer alan terörün o korku yaratma, sindirme amaçlarına alet olmaması gerekiyor.

TRTakademi: *Ama buna rağmen görüntülerden daha sonra bu işin fikriyatı üzerine yapılan, saatlerce süren açık oturumlar ana akım medyada bütün ekranları işgal ediyor. Oradan bir bilgi ve korku bombardımanı yapılıyor. Çocuğumuz, annemiz, babamız, eşimiz etkileniyor...*

Şenol GÖKA: Evet, doğru. Terörün amaçlarından birine yarayacak şekilde konu gündemde yer tutarak bu amaca hizmet ediliyor. Fakat bir taraftan da tam tersini yaparsanız, yok kabul ederseniz, bu sefer olay gerçekten daha büyük. Çünkü bir şekilde haber alıyoruz. Tek kaynak siz olsanız, tek kaynak siz olduğunuz için bunu kamu yararına değerlendirip değerlendirmeme yetkisinin sadece sizde olduğu varsayılrsa o zaman iş kolay, çok kolay. Ama sizin yaklaşmadığınızı, görmemeye çalıştığınızı, yani kamu menfaati açısından görmemeye çalıştığınızı bir şeyi, teröre hizmet edecek şekilde göstermeye çalışan ve gösteren o kadar çok kanal ve ortam var ki işte medya savaşlarını bunun için söylüyoruz. Bu algıyı oluşturmaya çalışan o kadar çok unsur var ki siz de bir yerde ister istemez biraz daha ayrıntıya girip açıklamaya yöneliyorsunuz. Açıklamaya yöneldiğinizde ne oluyor? Yine ister istemez o amaca birazcık hizmet etmiş oluyorsunuz. Ama kâr-zarar hesabı yapıldığında sanki o açıklama gerekiyormuş gibi. Bir açıklama gerekiyor, yaptık. Ama bu kadar mı uzun sürer, bu kadar mı uzun süre gündemde tutulur? Abartılıp gündemde tutularak insanların günlük hayatlarını etkilemek mi gerekiyor? Elbette hayır. Ama bir açıklama veya o konuyla ilgili bir bilgi gerekiyor. Aksi takdirde karşı tarafta bunu algı operasyonuna dönüştürecek birçok girişim olduğundan, siz görmezden gelirsiniz bu sefer bambaşka bir şeye dönüşüyor. Sanki sizin görmezden geldiğiniz şey çok daha büyük bir şey de, bunu örtmeye çalışıyorsunuz izlenimi uyanıyor. İşin bilgilendirme kısmı kadar ilgilenip bırakmak gerekiyor. Ama abartmamak lazım.

TRTakademi: *Bu anlamda mesela şehit cenazeleriyle ilgili haberler tartışılıyor; neden bu kadar çok, defalarca, dramatize ederek, şehit ailesi ve yakınlarını belki de rencide edecek şekilde veriyoruz? Siz şehit cenazeleriyle ilgili haberlere nasıl bakıyorsunuz?*

Şenol GÖKA: Bir defa, her şeyden önce şehidi önemsemek gerekir. Şehidin cenazesi verilir. Orada şehidin cenazesinin bayrağa sarılı tabutu gösterilir ve her şeyden önce o şehide biz hürmet gösteririz, çünkü onlara borçluyuz birçok şeyi. Ama onu bir mateme dönüştürmek, bir yakarmaya dönüştürmek ve buradan sözüm ona terör örgütüne tepki oluşturmak istercesine bunu darmadağın olmaya dönüştürmek ve sürekli bu ağlayış!.. Bu tartışılır. Doğal olarak insan yakınına kaybettiğinde ağlar. Biz şehidimize üzülürüz elbette ama şöyle bir söz vardır: “Zalimin karşısında dökülen gözyaşı, etin ateşe döktüğü yağ gibidir.” Mangal olarak düşünün etin yağı döküldükçe ateş harlanır. Yani bu, zalimin iştahını kabartır. Siz ağladıkça, siz ya-

kardıkça, siz o görüntülerde dövündükçe teröristin iştahını kabartırsınız. Ama asla bunu teröristin iştahını kabartacak şekilde bir abartıya dönüştürmemek gerekiyor. Bayrağı göstereceğiz, şehidi de göstereceğiz, ama sonrasını yapmayacağız.

TRTakademi: *15 Temmuz gecesi TRT'nin televizyon ve radyo kanalları işgal edilmiş olsa da darbe kalkışmasına karşı mücadele noktasında, canlı yayın imkânı olan web, (Facebook, Twitter, YouTube) gibi dijital mecralar nasıl kullanıldı? Bu konuda o gece yapılan çalışmalar hakkında bilgi alabilir miyiz?*

Şenol GÖKA: Hemen bir şeyi düzeltelim, o gece TRT'nin radyoları yayındaydı. Yani Başbakanımızın ve Cumhurbaşkanımızın konuşmaları dâhil olmak üzere TRT Ankara Radyosundan veriliyordu. Neden Ankara Radyosundan? İşte burada, teknolojik bir cehaletleri varmış ya da başka şey sanmışlar, biraz telaşla hareket ettikleri için. Hani vaktinde yapabilselerdi belki bütün bunları halledebileceklerdi. İstanbul Radyosu merkez diye düşünüyorlar veya sadece oradan yayın yapılabilir diye düşünüyorlar. Nitekim Radyo Dairesi Başkanımıza yayını Ankara'ya alalım dediğimde saat sanırım 22.00'ye doğruydum tam bilemiyorum çünkü biz canlı yayındaydık o zaman. Yayın Ankara'ya alındı ve Ankara'ya alındıktan sonra sanırım darbeciler İstanbul'u nasıl olsa aldık düşüncesiyle yayının oradan devam edebileceğini hesap ettiklerinden orada mahsur kaldılar ve hiçbir şekilde sesleri çıkmadı. Ama Ankara Radyosu Başbakanımızın, Cumhurbaşkanımızın konuşmaları dâhil olmak üzere özel televizyonların yayınları dâhil olmak üzere hepsini yansıttı. Bunu dinleyicilerimiz de zaten çok rahatlıkla tetkik edebilirler. Şimdi gelelim dijital medya kısmına. Dijital medya başta çok fazla, insanların içinden geleni veya kendilerince çok özel şeyleri veya çok fantastik şeyleri paylaştığından, bu tür ciddi olaylar karşısında belli başlı hesaplar dışında neredeyse güvenilirliği kalmamış bir ortam. Dolayısıyla da evet yayılması son derece önemli ama güvenilirliği konusunda insanlar sokağa çıkartacak ya da harekete geçirecek kadar önemli değil. Twitter, Facebook, Instagram ve diğerleri üzerinden ne kadar işlem yapılırsa yapılsın bunlar bireyseldir, sonuç itibarıyla kurumsal ve kurum adına değildir. Kurum adına olanlar ciddiye alındı. Ama bireysel olarak ortaya çıkanlar, yani darbe taraftarı algı oluşturmak isteyenler ve tam tersi milleti bir nevi darbeye karşı direnmeye çağırınlar arasında bir sağlama oluştu. Dijital medyanın o kadar büyük bir cazibesi kalmadı ilk anda. Çünkü çok kolay bulandırabilirsiniz bunu. İşte o zaman geleneksel medya mecralarına yönelmek daha güvenilir, daha sağlıklı bir tutum oldu. Çünkü onlar öyle ya da böyle bir kurum adına hareket ettiler. Ama dijital medya söz konusu edilirse daha çok bireysel çıkışlardı bunlar. Bireysel çıkışlar çok kolay manipüle edilebilecek şeyler olduğundan 15 Temmuz'da tamamen güvenilirliğini yitirdi. Nitekim darbe sonrası yapılan algı operasyonlarında bunun ne kadar güvenilebilir bir mecra olduğu çok net bir şekilde anlaşıldı. Böyle

kaderin belirlenmesi durumlarında veya belirlenen kaderi tercih etme konusunda dijital medya öyle tahmin ediyorum ki çok güvenilir olmadığını, bir kez daha 15 Temmuz'da ispat etti. Tabi ki kurumsal hesaplar veya güvenilir olduğu bilinen insanlar elbette ki etkili oldular. Ama binlerce yüz binlerce mesaj sanırım birbirini götürdü. Götürdüğü için de geleneksel medya daha öne çıktı. Nitekim radyo ve televizyon, başta televizyon olmak üzere radyo o gün çok güvenilir bir kaynak olarak vatandaşın doğru yönlendirilmesinde ya da olayı doğru değerlendirmesinde daha etkili oldu. Dijital medya ne açıdan bundan sonrası için önemli olabilir? Ha şu da önemli; insanların kendi kişisel aktarımlarını bir şekilde paylaşmak için önemli. Ama iş çok ciddi anlamda tercihe geldiğinde maalesef orada çok büyük operasyonlar da yapılabileceği görüldüğünden iş çok şüpheli görünüyor. Dijital medyada bütün hesaplar gerçek kişiler tarafından veya kurumlar tarafından yönetilse veya yönlendirilseydi, bunun garantisi söz konusu olsaydı belki o zaman bu kadar güven kaybedilmeyebilirdi dijital medyaya karşı. Yüzlerce fake hesapla yüzlerce farklı tweet atıldığında veya algı operasyonlarına girildiğinde, siz öteki tarafta ne kadar doğruyu iddia ederseniz edin eğer bir kurum veya daha önceden bilinen güvenilir bir kişi değilseniz bu maalesef çok etkili bir medya olmadığınız göstergesidir.

TRTakademi: *Temel sorunumuz denetim mekanizması mı sosyal medya açısından?*

Şenol GÖKA: Güven meselesi, bazen hiç ummadığın şekilde, doğru denetimi yapılmaya da bir güçtür, öyle bir algı geliyor. Bazı hesaplara güveniyorsunuz, bazısına güvenmiyorsunuz. Markalar için bile böyledir. Siz bugün en mükemmel markayı yaratmaya çalışsanız veya en mükemmel malzemeyi, malı üretmeye çalışsanız, eğer bir marka oluşmuşsa her şeyden önce o markanın damgasını görmeden kimse sizin ürettiğinize, şu âna kadar gelmiş geçmiş en kaliteli üretimi yapsanız da kimse yanaşmaz. Bu güvenin altı söz konusu. O güven biraz da buna yönlendiriyor. Siyasette de, bütün insan ilişkilerinde de böyledir. Düşünün ki bir siyasi figür çok büyük bir güven arz etmiş ve artık o güvenle insanlar ona yönelmişse içeriğin ayrıntılarının çok fazla bir önemi kalmaz, sadece ona güvenilir. Hatta o gittikten sonra onun çocuğuna da güvenilir, onun ailesine de güvenilir. Siyasi tarihe bakın, hemen hemen bütün ülkelerde de böyledir. Kamuoyu güven üzerinde hareket eder veya güven üzerine toplu hâlde bir yere yönelir. Güven burada son derece önemlidir.

TRTakademi: *Şu an radyo ve televizyonlar dijital medya olanaklarını haber amaçlı kullanıyorlar. Vatandaşlardan bilgi alıp hava raporu sunan radyo programları var veya vatandaştan WhatsApp üzerinden görüntü alıp onu haber programına ko-*

yan kanallar da mevcut. Mesela TRT’te de 15 Temmuz gecesine ilişkin görüntüleri bize iletin diye bir kampanya başlatmıştınız.

Şenol GÖKA: Evet, üç bin civarında görüntü geldi.

TRTakademi: *Bu anlamda sokaktaki vatandaşın neredeyse haberci olduğu bir döneme girildi gibi bir şey var. Dijital medya yaygın olarak alanını genişletmeye doğru gidiyor. Siz bu konuya nasıl bakıyorsunuz ya da TRT bu konuyu nasıl değerlendiriyor?*

Şenol GÖKA: Şimdi o biraz bizim dışımızda bir şey. Her şeyi bırakalım, dijital medyaya yönelelim, bunu yapmamız mümkün değil. Evet dijital medya dediğimiz şey herkesi haberci, herkesi yayıncı yaptı. Savunmalı mı? Buraya doğru gidiyoruz ve buna diyecek bir şey yok. Oraya doğru gidecektir zaten. Teknoloji geliştikçe ve bu imkânlar insanlara sunuldukça zaten böyle bir şey kaçınılmaz. Onun için buna öyle ya da böyle direniyor olmak veya bunu tasvip ediyor ya da etmiyor olmak son derece anlamsız. Nereye gidecekse oraya gidecek. Teknoloji neye hâkim olup insanlara bu yönde nasıl bir bakış açısı sağlayacaksa insanlar o bakış açısına sahip olacaklar. Yok efendim gazete önemini korumalı ve kâğıt olarak çıkmalı diyemeyiz, bambaşka bir yere doğru gidiyoruz. Belki de önümüzdeki birkaç on yıl içerisinde tamamen dijital bir ortamda çıkacak gazeteler. Çoğu başladı zaten buna. İşte radyolar, artık herkes belki de yayın yapmaya başlayacak. Giderek o imkânlar kavuşuluyor. Şimdi bu karşılıklı görüntülü telefonlardan, internet yayıncılığından sonra belki de böyle bir şey olabilecek: Kendi gruplarında kendi radyo yayınlarını yapabilecekler. Yine aynı şekilde, görüntülü yayınlar da böyle. Onun için geleneksel anlamda şunlar devam etsin ve biz de bunlar devam ettiği sürece kamuoyunu şu ya da bu şekilde yönlendirebilmek için hareket edelim, bunun artık çok fazla anlamı yok. Bu teknolojinin gelişmesiyle birlikte nereye doğru yönlenecek bu algılar, bu oluşumlar, nereye doğru gidecek, hep birlikte göreceğiz. Biz de buna göre kendi ulaşma imkânlarımızı arttırmaya çalışacağız. Biz de yeni medya diye bir alan açtık ve dijital medyayı mümkün olduğu kadar değerlendirmeye gayret ediyoruz. Ama şimdilik genel ana akım veya genel ana tercih televizyondan, sesli anlamda düşünürsek radyodan yana. Şimdilik. Sonra ne olur, onu birlikte göreceğiz. Çünkü hemen hemen her teknoloji sanıldığı gibi güç kazanıp hâkimiyet kuramıyor. Biliyorsunuz üç boyutlu televizyonlar vardı. Bundan sonra hep böyle olacak denmişti ve muhteşem bir algı oluşmuştu onunla ilgili. Çok büyük bir cazibe oluşturmuştu. Ama hızla bundan vazgeçildi. Bu teknoloji üzerine televizyonlar biraz meyilli (iç bükey) üretilmeye başlandı. Bu artık böyle yerleşecek ve artık mükemmel görüntüler izleyeceğiz dendi, sonra artık üretilmemeye başlandı, vazgeçildi. Yerine işte HD’ler 2HD’ler, 4HD’ler ve ultra HD’ler hatta 8K, 8HD’ler çıkmaya başladı. Şimdi teknoloji bir şekilde algıyı da veya bu işin nasıl yapılması gerektiğini de yönlendi-

riyor. Tabii bu aynı zamanda başlangıçta bir anarşiyi doğuruyor. Herkes bir şey yapıyor. Herkes yayın yapıyor. Herkes kendince bu işi belirlemeye çalışıyor. Ama bir süre sonra her şeyde olduğu gibi bunun da bir ahlaki gelişiyor. Kendiliğinden bir otosansür oluşuyor ve bir süre sonra bu da sağlıklı bir mecraya doğru yöneliyor. Ama başlangıçta çok büyük bir savurganlık oluyor. Çok büyük bir karmaşa oluyor ama daha sonra aradan bir zaman geçiyor, her şeyin ahlaki, her şeyin biçimi, düsturu gelişiyor. Sanırım burada da öyle bir şey olacak. Ha, “Şimdiden bir öngöründe bulunabilir misiniz?” diyecek olursanız. Valla sanmıyorum, yeni bir teknoloji, neyi hazırlıyorlar, neyi üretecekler bilmiyorum. Ama ona göre bakacağız ne yaygınlık kazanacak? Onu da bilmiyorum. Çünkü çok fazla iddia var. Çok fazla yenilik var. Bu çok fazla yenilik, ne kadar kolay kabul edilip yaygınlık kazanacak bunu göreceğiz.

TRTakademi: *Tekrar olağanüstü dönemlerde yayıncılık bağlamına dönecek olursak, Irak’ın işgali, sonra Arap Baharı denilen o sistematik harekette Batı basınının oynadığı rol ya da algı operasyonları oldukça deşifre oldu. Bu yüzden Batı’da onların medyasına yönelik kamuoyunda bir güven düşüşü var. Oysa 2013’ten beri neredeyse her günümüz bilfiil olağanüstü dönem ve basınımız buna yönelik bir gelenek de geliştirmişken bizim basınımıza dair güven algısında bir yükselme var. Özellikle medyamız bu son darbe girişiminde bir uzlaşma sağladı yani en azından demokratik tavır sergileme anlamında bir duruşu belirledi ve birbiriyle oydaştı. Buradan yola çıkarak, bu tutumun devam etmesi, derinleşmesi, kurumsallaşması için TRT’nin girişimleri olacak mı? Ya da var mı?*

Şenol GÖKA: Var tabii ki... Ama bunu, genel olarak ülke adına kazanılan her alanda ekonomi ve siyasi anlamda, yönetim anlamında kazanılan itibarla paralel götürebilirsiniz. Batı basınında güvenilirlik anlamında niye düşme oldu? Gücünü çok fazla kaybetti ve bazı şeyleri de deşifre olmaya başladı. Siyaseten yapılan bazı uygulamalar, yine ekonomik anlamda bazı çöküşler onların da düşmesine neden oldu. Bunu şöyle benzetebiliriz, hükümet zayıfsa aynı partiden belediyeler harikalar yaratsa zayıf görünür ve zayıf algılanır. Aynı şekilde genel anlamda ülkenin itibarında bir düşüş varsa onun medya birimlerinde de olur. Şöyle diyelim, İngiltere’de genel anlamda bir siyasi düşüş, bir kopuş varsa İngiltere’nin yayıncıları açısından harikalar ve bütün dünyayı etkileyecek şeyler beklemek mümkün değil. Onun için evet bizim medyamız genel anlamda hükümetin ve ülkenin kazandığı itibarla dünya çapında büyük bir itibara kavuştu, çünkü dikkatler buraya çekilmeye başladı. Dikkatler buraya çekilince bize sorumluluklar yüklenmeye başladı. Biz daha dikkatli işler yapmaya başladık. Biz daha uluslararası alana dönük işler yapmaya başladık. Dolayısıyla doğal olarak böyle bir itibarlılık söz konusu, bu itibarla birlikte güvenilirlik söz konusu olmaya başladı. Üstelik hemen yakınımızdaki olaylar söz konusu olduğunda, daha dibinde ve içinde olan insanlardan verilen

bir haber varken çok uzaktakilerin buradan verdiği haber niye güvenilir olsun ki? Ama yine de şöyle düşünebilirsiniz, yine de etkili olur mu? Çünkü kötü, çok hızlı yaygınlaşıyor veya oluşturulmaya çalışılan olumsuz algı çok hızlı yaygınlaşır ve insanlar arasında hemen kabul görmeye başlar. Kötünün hızla yayılması veya yanlışın hızla yayılmasını –çünkü onu kapatabilmek için doğru çok uğraşmak zorunda kalır ama sonuçta her zaman doğru kazanır– iki örnek üzerinden benzetmeyle açıklayabiliriz: Birincisi, teravihin ardından kılınan vitir namazını düşünün, yani birisi yanlış bir hareket etse siz doğrusunu yapıyor olsanız bile eğer sizin dışınızda sizin safinızda yirmi kişi o tekbire uyuyorsa siz de uymak zorunda kalırsınız. İkincisi, diyelim ki siz chek up için kontrole giderseniz, yüzlerce doktorun kontrolünden geçersiniz, sizi kontrol eden hocalar “bir şey yok” der, öte taraftan bir asistan “Abi durumunuz ciddiye benziyor,” diyerek içinize bir kurt, bir şüphe bırakır, siz artık hastane hastane dolaşırsınız, acaba böyle miydi diye. Asistanın size söylediği o, “Abi durum kötüye gidiyor,” veya “abla durum fena”, “abla valla ben bundan fena şüphelendim.” Bakın net bir bilgi de yok. Böyle dediği andan itibaren siz hastane hastane, doktor doktor dolaşırsınız. Ta ki bir psikiyatriste gidip kalbiniz mutmain oluncaya kadar. Şimdi buna benzer, biz de hani bir deli bir kuyuya taş atar da kırk akıllı çıkaramaz hesabı, yanlış düştüğü andan itibaren doğru onu absorbe edinceye kadar çok zaman geçer. Süt güğümü kirlendiğinde artık ona çok hızlı bir şekilde yeni taze sütler eklemek zorundasınız, aksi takdirde onu bertaraf edemezsiniz. Yani çok doğru bilgiler vermek zorundasınız. İşte o yüzden itibarını kaybetmiş olsa bile algı için ortaya attığı bir kötülük yine yaygınlık kazanır. İşte bu yüzden kamuoyunun dikkatli davranması gerekir. Doğru biri gelecek, doğru enformasyon daha hâkim olacak ama biraz sabretmek gerekir. Evet itibar kazandık –fakat öteki taraftan çamur atanlar olacak çünkü boş durmayacak insanlar– ama yine de bir şekilde doğrunun hâkim olmasının sağlanması için sabırla ve tekrar tekrar ısrarla doğrunun aktarılması gerekir. Biz daha itibarlıyız, onlar artık itibarlarını kaybediyorlar, biz ne dersek o olur, yok öyle bir şey. Onun için hep söylenir ya: Bu, suyun mermere damlaması gibidir. Kötü algı oluşturmaya çalışanların söyleyeceklerine karşı hiç bıkmadan doğruyu ve doğru haberciliği veya doğru yayıncılığı uygulamak gerekiyor.

TRTakademi: 15 Temmuz sonrasında TV kanalları alternatif yayın merkezlerini gündemlerine aldı, TRT’de böyle bir çalışma var mıydı?

Şenol GÖKA: Bu zaten hep vardı, bizim alternatif yayın merkezimiz var. Nedir? Alternatif, yani stüdyolarımız zaten var, yedek yayın merkezlerimiz var, her yerden bunu yapabiliriz. Bu karasalda çok kolaydı, yani bizim bütün dağ başlarındaki vericilerimizin bir kısmında bile stüdyolar görürsünüz. O vericilerin altında sistem görürsünüz ama bu karasal yayın için geçerli. Uydu söz konusu olduğunda alter-

natif uydular olması gerekiyor. Yani bütün kanalların TÜRKSAT'tan, bir kısmının da bir başka uydu merkezinden, uydu sisteminden çıkması gibi. Bu tür alternatifler her zaman var. O gece için biz uzun süre başka uydulara başvurduk. TÜRKSAT gitti ne yapacağız? Başka uyduya çikalım oradan yayın verelim. Uzun süre cevap vermediler. Sanırım haberleri vardı, sanırım bekliyorlardı, yani Türkiye'deki bu 15 Temmuz gecesinin en azından biraz daha netleşmesini bekliyorlardı. Nitekim saat 04.30'a kadar cevap vermediler. 04.30'dan sonra dediler ki: "Emrinizdeyiz." Bu ilginç bir şey, hâlbuki saat 23.00'ten itibaren aramaya başladık. Bir taraftan TÜRKSAT'ı arıyoruz yayını keselim; çünkü biz biliyoruz bir süre sonra darbe metni okunacak artık. Bilinen bir şey bu, darbe bildirisi okunacak veya en azından darbeye ilişkin bir şey söylenecek. Yayın ele geçirilecek çünkü yayını ele geçirmek üzere baskın yaptılar. TÜRKSAT'a ulaşmaya çalışıyoruz yayını keselim diye. Maalesef bu olmadı ama bildiri okunduktan kısa bir süre sonra yayın kesildi. Artık bu saatten sonra biz diğer uyduları da aramaya başladık yayına başlayalım diye. Daha önce hep ilişki içerisinde olduğumuz o uydu merkezleri, uydu sistemlerinin bulunduğu merkezler o gece sabaha kadar bize cevap vermediler. Hâlbuki oradan çıkabilirdik ama 04.30 gibi ilk cevap geldi, 07.00 gibi dediler ki "Emrinizdeyiz, ne istiyorsanız onu yapmak üzere hazırız, bütün uydularımız size hizmet etmek üzere, şu an talimatınızı bekliyoruz." Hadi geçmiş olsun. Buradan da anlaşılıyor ki beklediler. Bu durumda da artık güçlü olmaktan, TÜRKSAT gibi kendi içimizde alternatifler geliştirmekten başka çare yok. Hepsini bir yerde toplamayacağız demek ki dağınık yerlerde olacak ki oralardan çalışalım.

TRTakademi: *15 Temmuz gecesi halkın ilk TRT'yi kurtarmaya gelmesinde o gece oluşan millî birlik ve kardeşlik ortamı dışında, son yıllarda TRT'nin yaptığı yayınlardan halkın duyduğu memnuniyetin de katkısı olduğunu düşünüyor musunuz? Bu bağlamda TRT'nin, halkın memnuniyet, şikâyet ve önerilerini alan Aktif Hat ve İzleyici Temsilcisi uygulamasından elde edilen verileri bizimle paylaşabilir misiniz?*

Şenol GÖKA: Aktif Hat ve İzleyici Temsilcileri'nden elde ettiğimiz veriler, zaten sokağa çıktığınızda veya bir yere gittiğinizde size yansıyor. Bu konuda ne dendiğine ilişkin söyleyeceğim şeyler aşağı yukarı sizin de bildiğiniz şeyler. Ama genel olarak TRT algısı üzerine bir şeyler söylemek mümkün. Ben özellikle rating tablolarına bakıyorum. Ha belki kamu yayıncısı açısından rating bu kadar önemli değil ama yine de izlenmenin ve kanalı izleme alışkanlığının nasıl geliştiğini görmek açısından önemli. Son iki yıla baktığınızda rating tablosunda çok ilginç şeyler görüyorsunuz; çocuk kanalı da dâhil olmak üzere –ki biz orada reklam da almıyoruz yani orayı ticari bir anlayışa yönlendirip bir şey de kazanmıyoruz– ölçülebilen kanallarımızda günde 100 program içerisinde ortalama kırk programı görürsünüz, TRT1, TRT Spor, TRT Haber, TRT Çocuk, TRT Belgesel programlarını yani TRT ka-

nallarını görürsünüz. Bu ne demek? Kumandalardan çıkmış olan TRT (hani bir, iki, üç, dört, beş, altı, yediden başlanırdı), şimdi bir bakıyorsunuz günde ortalama kırk program giriyor. Bazen 45, 47, 48'leri bulduğu oluyor sadece ölçülenlerden, daha ölçülmeyenler var. Şimdi bütün bunlara baktığınızda Türkiye'nin yarısının TRT seyrettiğini söylemek mümkündür. Türkiye'nin yarısı seyrediyorsa, o geleneği, tarihsel duyguyu, sorumluluğu, aile bilincini veya geleneksel anlamda toplumumuzun birlik beraberliğini içerik olarak sürekli işliyorsa –ki işliyor zaten– şimdi iki yıldır da böyle bir ilgi ve böyle bir teveccüh varsa 15 Temmuz'da ortaya çıkan görüntüde TRT'nin de payı evet vardır. Yani Türk bayraklarının yanı sıra Kayı bayraklarının meydanlarda dolaştığını düşünürseniz, demek ki payımız varmış bizim de. Darbeye karşı ve bu türden girişimlere karşı milletin birlik sergileyebilmesinde TRT açısından önemli bir duygu işlenmiş demektir.

TRTakademi: *İzlenme oranları TRT için önemli bir kriter midir sizin açınızdan?*

Şenol GÖKA: Dikkat edilmesi gereken bir kriterdir. Bu illa ki mutlak anlamında değil, evet dikkate alınması gereken bir kriterdir.

TRTakademi: *Sizin için, TRT için, işini iyi yapıyor mu sorusunun cevabı nedir?*

Şenol GÖKA: Şöyle, bizim zaten araştırmalarımız oluyor. Bu izlenme oranları başka bir şey. "Peoplemeter"lerle televizyon seyrediyor ya da şimdi yavaş yavaş mobil uygulamalar da buna dâhil olacak sanırım. 2017'nin sonuna doğru bu teknolojiyi uygulayacaklar. Bunlar şimdi ölçüme alındı. Ama bizim bir de bunun yanı sıra devamlı olarak yaptığımız izleyici eğilimleri araştırmalarımız vardır. Bunu anket, telefon ya da yazılı şekilde yaparız. Bu izleyici eğilimleri aşağı yukarı, bizim ne yapmak istediğimizin vatandaşa aktarılıp aktarılamadığı konusunda, bir de vatan- daş ne istiyor, bununla ilgili bir şeyler hazırlamamız konusunda bize bilgi verir. Biz bunu sürekli takip ettiğimiz için de sanırım böyle bir netice ortaya çıkıyor.

TRTakademi: *15 Temmuz gecesiyle ilgili belki duygusal bulacağınız şu sorumuzu sormak isteriz. Bir vatan- daş olarak, bir baba, bir yayıncı olarak neler yaşadınız? Tarihe not düşmek adına neler söyleyebilirsiniz?*

Şenol GÖKA: O gece hanıma da söyledim, 22.30'du bunu söylediğimde çünkü canlı yayındaydık. Bir ara canlı yayından ayrılıp dışarı çıktığımda, hanıma dedim ki: "Hanım, eğer bu bir darbeyse ilk gelecekleri evlerden birisi bizimki. Çocukları al, baldızın evine git." Onlar Ankara'ya yeni taşınmışlardı yolları iyi bilmezler, "Tamam," dedi. Onu gönderdim, kendim de kuruma geldim. Yolda ama henüz daha ne olduğunu bilmiyorum. Yolda bizim Ankara milletvekilimiz Aydın Ünal aradı. "Abi ne yapıyorsun?" dedi. "Aydın kuruma gidiyorum," dedim. "Ben, ne olduğuna pek anlam veremiyorum ama garip şeyler var," dedim. "Abi darbe oluyor," dedi.

Ben “Tevekkeli değil,” dedim, “bir gariplik var ortada, uçaklar geçiyor bilmem neler oluyor falan.” “Ne yapacağız?” dediğinde “Kuruma gideceğiz,” dedim. “Tamam abi,” dedi. Yani gerekirse çatışacağız. O anda ben de ne yapacağımı tam bilmiyorum. Ama öncelikle yakalanmamam gerekiyor, bunu biliyorum. Aydın böyle söyledikten sonra, zaten Konya asfaltının üzerindeydik arkadan bizim koruma müdürü geliyordu. Makam aracı biraz ihtişamlı, dikkat çekmesin diye ona “Sen git” dedik. Küçük arabaya geçtik birkaç kişiyle, kravatları falan çıkardık ki dikkat çekmeyelim. Daha sonra kurumun önüne geldik, arka kapıdan girmeye çalıştık, bir yerden silahlar da edindik. Sonra polisler yanımıza geldi o andan itibaren Allah şahittir ki hiçbir şey düşünmüyorsunuz. Kahramanlığın nasıl bir şey olduğunu anladım o zaman. Yani, ortada daha önemli olduğunu düşündüğünüz ya da buna inandığınız, kalben iştirak ettiğiniz bir şey varsa böyle ayrıntılar aklınıza gelmiyor: Şunu kaybeder miyim? Böyle olur mu? Şöyle olur mu? Ha cesaret başka bir şey o ayrı, herkes tankın altına yatabilir mi? Bilmiyorum. Siz yatabilir misiniz? Ben yatabilir miyim? Bunu da bilmiyorum. Kahramanlık cesaretle birleştiğinde muhteşem bir şey oluyor. Ama sonuçta o gün herkes ülkesini düşünüyordu, biliyorsunuz. Cesaretsiz insanlar ülkelerini daha az seviyorlardı demek yanlış olur. O cesaret başka bir mefhum ve saat 07.30’a kadar ne çocuklar aklıma geldi, ne de hanım. Nitekim bir ara çocukları kapının önünde gördüm. Çünkü annesi onlara demiş ki, “Ben şuraya gidiyorum, orada şöyle bir şey var, bu şeye destek vermek üzere oraya gidiyorum, arkadaşlar direniyor, siz de babanızın yanına gidin.” Sadece TRT’nin önünde gördüm onları. “Baba biz ne yapabiliriz?” diye sordular. “Oğlum şuralarda olun, bir bakın işte. Anneniz nerede?” Bir tek orada sorduğumu sanıyorum. Çünkü onların buraya geliyor olmaları anneleriyle bağlantılı. Sonra, sabah 07.30’da kamelyanın orada otururken aklıma geldi: “Hanım ne yapıyor acaba? Çocuklar ne yapıyor?” Aklınıza hiçbir şey gelmiyor. Öncelikle bunu söyleyeyim. Hani şöyle açıklama yaparlar ya, o anda çocuklarımı düşündüm, çocuklarımın geleceği vs. Allah şahittir ki gelmiyor, sadece bunun olmaması gerekiyor. Tek düşündüğüm bu. Yapamazlar, nasıl yapabilirler böyle bir şeyi? Nasıl böyle bir şey olabilir? Sadece bunu düşünmüyorsunuz ve buna tepki gösteriyorsunuz. Bunun da sizde önceden yer etmiş bir şekli var. Cumhurbaşkanıya sahip çıkıyorsunuz, hükümetinize sahip çıkıyorsunuz, başbakanınıza sahip çıkıyorsunuz. Bir gidişat var ve bu gidişat bizi itibarlı hâle getirmiş. Bir darbe yapılıncaya sadece aklınıza gelen: Bu nasıl olabilir? Sadece bu tepkiyle çıkıyorsunuz. O anda böyle bir şey oldu da bu olan şey benim daha sonra ülkemi şu hâle getirecek, enflasyon çıkacak, ekonomi batacak, iç savaş yaşanacak, bunları düşünmüyorsunuz. Sadece bunu nasıl yapabilirsiniz? Utanmıyor musunuz? Sadece bu tepkiyle çıkıyorsunuz. Daha sonra birçok şey geliyor tabi. “Eğer başarılı olsalardı bir tanemizi bırakmazlardı. Ülke kaosa sürüklenirdi vs.” Bunlar sonra sonra ortaya çıkan şeyler. Ama o anda sadece tepki gösteriyorsunuz. Yapamazsınız!

TRTakademi: *Ertesi sabah endişesi o anda henüz yoktu yani? Ya da ne olacak?*

Şenol GÖKA: O anda insanlar şu şekilde bir değerlendirme neticesinde çıkmadılar sokağa: “Şimdi bir darbe olursa bu darbeyi biz daha önceki dönemlerden ekonomiyi nasıl sekteye uğrattığını biliyoruz. Uluslararası ilişkilerde artık itibarsız bir hâle geleceğiz. Belki ülkemizde şu veya bu gruplar birbirine düşürülerek, iç savaş çıkacak, o yüzden biz hemen dışarı çıkalım.” Böyle bir değerlendirmenin hiç olduğunu sanmıyorum. Önceden yer etmiş Cumhurbaşkanı, başbakanı, hükümeti başarılı görünüyor. Yer etmiş bu. Hükümet başarısını değerlendirdiler de çıktılar, yine bunu demiyorum. Bir Cumhurbaşkanı var her şeyden önce, kim ne derse desin, kahramanca bir çıkış yapıyor ve bu kahramanca çıkışın arkasından ona beslenen iyi duygular hemen sel gibi akıyor. Burada hiçbir düşüncenin söz konusu olduğunu düşünmüyorum. Bu Cumhurbaşkanına, bu hükümete, bu millete... net olarak söylüyorum nasıl böyle bir şey yapılabilir? Tepkinin bu olduğunu düşünüyorum öncelikle. Daha sonra oturduk düşündük. Yani önce, sadece maçı almayı düşünüyorsunuz, daha sonra maçı değerlendirmeye başlıyorsunuz gibi bir şey bu. Maça çıktınız, o maça çıktığınız anda ya bunu kaybedersek şu olur, bunu kaybedersek bu olur, golü şu atsın, golü şunun atması daha doğru olur... Böyle düşünmüyorsunuz. Sadece o maçı almak istiyorsunuz. Hepsi bu. Bunu niye yapmak istiyorsunuz? Çünkü kulübün bir itibarı var. Daha önce yaptığımız işlerin bir itibarı var. İyi bilinen, tanınan bir futbolcusunuz vesaire vesaire. Böyle düşünüyorsunuz. Biraz amiyane oldu ama orada yaşanan duygunun anlaşılması için böyle bir örnek verdim. Bir darbe gerçekleşti, bir kavga başlatıldı, o kavgayı bizim almamız gerekiyor. Kendi itibarımız için. Nasıl böyle bir şey yaparsınız? Bu duygu, bu düşünce, bu itibar 14 yıl boyunca Cumhurbaşkanımız tarafından işlendi ve hepimiz bunu içselleştirdik.

TRTakademi: *Peki kavramsallaştırma olarak 15 Temmuz nedir?*

Şenol GÖKA: Şöyle söyleyebilirim: Niyet iç savaştı, dış savaştı, dış güçlere karşı peşkeşti, kaostu, bu bir tarafa. Ama şunu gördüm, asimile olmuş insanların, vatanısız ve milletsiz olduklarını ve bunların herhangi bir vatana da saldıracaklardı. Özellikle bunu vurgulamak istiyorum, yabancı bir ülke saldırırsa bu kadar acımasız olmazdı. Yani bu kadar tehlikeli olmazdı.

TRTakademi: *Şöyle, biliyorsunuz, dış desteği olan bir işgal girişimi şeklinde yorumlar yapıldı.*

Şenol GÖKA: Bu kadar acımasızlaşabilen bir şey; bu, savaşta bile olmaz. Nedir sizin hâkim olma gayeniz? Ne yaparsınız? Hâkim olduğunuz anda bırakırsınız. İşte TÜRK SAT'ta şehit edilen arkadaşımız. Beş metreden bir bölük asker ateş ediyor. “Ne yapıyorsunuz siz?” diye çıkıyor karşlarına. Bir bölük asker ateş ediyor. Bir iki

asker gönder, bağla bir yere gerekirse, değil mi? Etkisiz hâle getirmenin mantığı bu şekilde işlemeli, sivil bir insanın üzerine hepsi silahlı bir bölük asker ateş açar mı? Altmış küsur mermi boşaltılır mı bir insanın üzerine? Bu neyin hırısı? Bu neyin vahşeti? Bunu yabancı bir güç bile yapmaz. Diyelim ki ülkemiz işgal edildi. Yabancı askerler böyle tek tek kurumları basıyor, onlar bunu yapmaz. Bunu kim yapabilir? Kendisini hiçbir milletten kabul etmeyen bu kişiler kendi inandıkları şeylere artık öylesine bağımlılık oluşturdular ki, onun dışındaki herkesi katledilmesi vacip gördüler. Bunu böyle gören bir Haricîlik var değil mi İslam'da? Bizimleynseniz Müslümansınız, bizimle değilseniz katliniz vaciptir. Yani Hristiyana ya da başka bir dine mensup insanlara daha sevimli bakarlar, Müslümanım diyenlere Müslüman-sınız bizdensiniz gözüyle bakarlar. Burada da böyle bir şey görüyorsunuz. Eğer siz Müslüman olduğunuzu iddia ediyorsanız, ancak bizim yanımızda olursanız bu Müslümanlık söz konusu olabilir. Bizim dışımızdaysanız sizi asla ciddiye almıyoruz veya dikkate alacağımız insanlar olamazsınız. Böyle bir anlayışı düşünün, sanırım bu çok hâkimdi o zaman. Şimdi bir millete mensup olma telkini yok, bir vatana mensup olma telkini de yok. Ne var? Herhangi bir yerde, herhangi bir milletin unsuru olarak hayatınızı idame ettirebilirsiniz telkini var. Yatırımlarımızın, okullarımızın veya başka şirketlerimizin bulunduğu herhangi bir yerde yaşayabilirsiniz. Böylesine bir asimilasyon düşünün. Kırk yılın telkini olarak. Bu asimilasyonun orada nasıl vahşileşebileceğini, nasıl korkunç bir şekilde kullanılabileceğini gösterdi. Bunu yönlendirmek artık dünyanın en büyük gücü, ortanca gücü vs. dış güçler tarafından böyle bir yapıyı yönlendirebilmek son derece basit bir şey. Kırk yılda oluşan bu yapı –işte işin asıl korkunç tarafı ve acımasızlaştıran tarafı bu– helikopterden, tanktan, köprünün üstünden ateş açarak insanları vurdu: Belki akrabalarını, yakınlarını... Belki bu insanlar sadece ülkeleri işgal edildi diye çıktı, darbe yapılıyor diye çıkmadı belki. Şimdi ilk olaylara bakarsanız 22.50'de geldim TRT'nin önüne, sonra arka tarafa dolaştık ve özel harekâtın vurulduğunu gördük. Uçak tarafından vuruldu. Şimdi siz o anda Gölbaşı'nda oturuyor olun. Daha ortada tank yok, tüfek yok, uçak geliyor ve özel harekâtı bombalıyor. Apartman boyu alev topu çıkıyor. Bir diğer uçak geliyor, öteki tarafı bombalıyor. Siz ne düşünürsünüz sıradan bir vatandaş olarak. Ülkemiz işgale uğradı diye düşünürsünüz. Tam da nereleri bombalıyorlar? İşte kendilerine direniş gösterecek yerleri bombalıyorlar, Meclis'i bombalıyorlar, Cumhurbaşkanlığını bombalıyorlar. Siz vatandaş olarak ülkemiz işgale uğradı diye çıkıyorsunuz sokaklara. Daha Cumhurbaşkanımızın o daveti olmadan. İlk bunu gördüğünüzde Gölbaşı'nda yaşayan vatandaş olarak siz sokağa fırlıyorsunuz. “Ne oluyor? Ülkemiz işgale mi uğruyor?” diyen bu insanların üzerine ateş ediyorsunuz. Ya bunlar masum, ülkelerini korumak üzere, ülkemiz işgale uğradı diye sokağa çıkan insanlar. Siz bunların üzerine ateş ediyorsunuz. Belki çocuğunuz bile var içlerinde, belki akrabalarınız, yakınlarınız, ailenizden insan-

lar var bunların içinde. Bu insanlar son derece masum, bu masum inanlara nasıl ateş edebilirsiniz? Hani şu olsa: “Biz sizi biliyoruz, siz FETÖ’nün şöyle alçak, şöyle namussuz insanlarıdır. Biz sizinle savaşacağız,” diyen insanlar olsa bir derece kendiniz de bu saldırıyı aklileştirebilirsiniz. Ama bunlar ülkeleri işgale uğradı diye çıkıyorlar. Daha sonra Cumhurbaşkanımız olayın ne olduğunu söylüyor. O zamana kadar bilmiyor insanlar ne olduğunu. O yüzden bunların yaptığını ancak milleti olmayan bir insan yapabilir.

TRTakademi: *Şu his var mı sizde, bir yayıncı olarak soruyoruz bunu. 2016 yılında, darbe mi olur denilen bir dönemde darbe kalkışması oldu. Türkiye’de darbelerin yolu açılmıştır, şeklinde yorumlar yapılıyor. Bu konuda görüşleriniz nedir?*

Şenol GÖKA: Darbe kalkışmasının olduğu gece canlı yayındaydım. Darbeye ilişkin o gece hepimizi sokağa döken olayların başlangıcını Eğitim Dairesi Başkanımızdan, Boğaz Köprüsü üzerindeki askerî hareketlilik ve olağanüstü bir durumun söz konusu olduğuna ilişkin verdiği bilgilerden aldım. Tabi resmî olmayan, sosyal medya üzerinde dolaşan ilk bilgiler, bunun bir terör eylemine karşı alınmış önlem olduğu şeklindeydi. Nitekim bir gün önce Fransa’nın Nice şehrinde pek çok insanın hayatına mal olan bir eylem gerçekleşmişti. Bu olağanüstü durumun ilk yorumu da bu oldu. Ama zaman ilerledikçe bunun bir terör eylemine karşı önlem olmadığını, gerek Ankara semalarında olağandışı olarak alçak uçuş yapan jetlerden, yine olağandışı askerî hareketlilikten bir darbe girişimi olduğunu anladığımızda verdiğimiz ilk tepki, “Bu nasıl olur? Yapamazlar,” şeklindeydi. Nitekim millet de kendisine gelen çağrıya cevap verip sokağa döküldü, ülkesine, kurumlarına Cumhurbaşkanına, hükümetine sahip çıktı, darbecileri püskürttü. Millettin darbeyi püskürtmesi, bu çağda darbe olamaz tavrıydı. Dolayısıyla bundan sonra darbelerin yolu açılmıştır yorumları anlamsızdır. Millet sokaklarda canıyla, canıyla gayrimeşru girişime karşı iradesini koymuş, bundan sonraki darbelerin yolu da artık kapanmıştır. Ben böyle düşünüyorum.